

Existencialismus a Sartrovo pojetí vztahů k druhým v dramatu *S vyloučením veřejnosti*

Vypracovala. Zuzana Martáková

Předložená práce si klade za cíl komparaci Sartrova filosofického a literárního díla, či přesněji řečeno, Sartrovy koncepce vztahu k druhému, tak jak je traktován v *Bytí a nicotě*, s jeho divadelní hrou *S vyloučením veřejnosti*. Autorčina otázka prostě zní, „zda a jak moc se Sartrova filosofie promítá v jeho divadelních hrách“ (7). To je chvályhodný záměr: o korespondenci mezi Sartrovou filosofií a jejími literárními „ilustracemi“ se mluví běžně; je nicméně méně obvyklé, aby se někdo pokusil tuto korespondenci ukázat na konkrétních příkladech.

Výsledek je trochu nevyrovnaný. Co se v práci vysloveně nepovedlo – a co do velké míry pokládám za zbytečné –, jsou úvodní části věnované existencialismu, Sartrovým „předchůdcům“ a inspiračním zdrojům, tedy Kierkegaardovi, Jaspersovi, Heideggerovi, a později též Camusovi a Marcelovi. V podstatě si myslím, že by v práci vůbec neměly být, neboť Sartrovu filosofii nám osvětlí jen spoře a pro komparaci, která tvoří jádro práce, jsou naprosto zbytečné. A především: je až příliš zjevné, že autorka dotyčné filosofy nečetla (anebo je četla velice letmo), čerpá z – více či méně relevantní – sekundární literatury, takže se zde setkáme s formulacemi paušalizujícími, nejasnými nebo vysloveně spornými. Například už jen o otázce, nakolik byl Heidegger fenomenolog (10), by se dalo dlouho diskutovat, navíc není zřejmé, proč by se tím měl odlišovat od Sartra, jak se autorka zdá naznačovat: *Bytí a nicota* patří bezesporu do kánonu fenomenologické literatury. Ani nemluvíme o záhadné formulaci na s. 13: „Heideggera bychom dnes označili za fenomenologa“. Kierkegaard je pojednán v jednom odstavci (11-12), bez jediného odkazu na jakékoli Kierkegaardovo dílo – logicky se tu potom vyskytnou s nicheříkající prohlášení typu „Z tohoto je jasně patrné, že Kierkegaard byl tím, kdo upozornil na významnost jedinice, že je třeba zabývat se subjektivitou, narozdíl od objektivitu“ (11). Partii o Jaspersovi tvoří odhadem tak z osmdesáti procent citace, tentokrát alespoň přímo z Jasperse (12-13). Ani v kapitolách o francouzském existencialismu to není o moc lepší: existencialismus „přicházel jako nositel mravního stavu duchů“ (15) a „do určité míry položil základy novému vnímání lidství“ (tamt.). „Poznámka autorky“ k pojmu agnosticismus (s. 21) působí skoro úsměvně. A jestliže na s. 22 se cituje věta z Pelušky Bendlové, podle níž filosof v Marcelově pojetí je „bloyovský poutník absolutna“, rád bych se pro jistotu zeptal, zda autorka ví, co znamená adjektivum „bloyovský“. „V 19. století se francouzští profesori pokoušeli obhájit jakousi laickou morálku“ (27) – jací francouzští profesori?

Podobně nepodařené jsou rozmáchlé pasáže o divadle na s. 43-44, kde například čteme, že „divadlo již od jeho vzniku mělo za úkol reflektovat stav společnosti a aktuální dění“; „Ve starověkém Řecku divadlo vždy reflektovalo aktuální dění“; namátkou a bez zjevného důvodu jsou jmenováni Nietzsche a Hegel coby „další filosofové, jenž (sic) se divadlu věnují“ apod. Na s. 44 se píše, že Sartrovy *Mouchy* jsou „adaptací antické hry“ – ví autorka které?

Podstatně lepší je ovšem samotná komparace. Autorka projde hlavní modalities vztahu k druhému, rozebírané v *Bytí a nicotě*: láska, masochismus, sadismus, touha, nenávisť... je to sice stručné, ale Sartrovu pozici zde skutečně nějak rozpoznáváme. No a samotný rozbor Sartrovy hry se zřetelem k předchozímu exkursu do *Bytí a nicoty* není vůbec špatný. Za zajímavou pokládám pasáž o zrcadle (51) a poznámku, že Estelle „byl zvyklá pozorovat vlastní obraz i při konverzaci s druhými“. Mimochodem, pasáž o nemrkání a ustavičném pohledu (52) velmi připomíná jisté motivy z Kunderovy *Identity* (mohlo jít o vědomý vliv?). V některých ohledech je tento rozbor i invenční: například sadismus si autorka nikoli

nezajímavým způsobem ve hře „domýšlí“ (55). Lze dát jistě autorce za pravdu, když píše, že „všechny vztahy, které ve hře mezi sebou postavy mají, se jeví být neúspěšné“ (67) – a to vsutku koresponduje se Sartrovým výkladem v *Bytí a nicotě*. A když čte člověk v závěru větu, že „celé drama je demonstrací Sartrova pojetí vztahů k druhým“ (71), má pocit, že má před sebou jinou práci než tu, která mu na začátku prezentovala kusé soudy o existencialistických filosofech.

Autorka by zkrátka byla udělala dobře, kdyby se držela vlastního tématu práce a historicko-filosofické exkursy k existencialismu a divadlu prostě vypustila – zbytečně kazí to, co by jinak mohla být solidní bakalářská práce.

Vzhledem k výše uvedenému práci navrhuji hodnotit jako *velmi dobrou*, byť spíše v horším dvojkovém pásmu.

Praha, 26. 5. 2024

Josef Fulka